

nice nad Lužnicí), 41. Stř. Povlt. (Čerčany), 61. Dol. Poorl. (Týniště nad Orlicí), 63. Českomor. mezih. (Říčky), 64. Řičan. ploš. (Řičany).

Celkové rozšíření: Původní v Severní Americe, v. od Skalistých hor od s. Ohia po Kanadu. Ve v. částech Severní Ameriky patrně pouze zdomácnělý. Ve stř. a jv. Evropě místy zdomácnělý, v poslední době se šíří zejména po-

dél vodních toků. — Mapy: SLAVÍK et LHOJKA 1967: 259 (Amerika), 262 (Evropa).

Význam: Pěstuje se v zahrádkách jako výjimečně rychle rostoucí okrasná rostlina ke krytí plotů a besídek a pro ozdobné plody do zimních kytic.

8. *Sicyos* L. — libenka

Sicyos LINNAEUS Sp. Pl. 1013, 1753.

Lit.: TONDERA F. (1902): Über den sympodialen Bau des Stengels von *Sicyos angulata* L. S.-B. Akad. Wiss. Wien, ser. math.-natur., 111/1: 317-326.

Jednoleté jednodomé byliny. Lodyhy popínavé. Listy krátce řapíkaté, (3-)5úhelníkovité až dlanitolaločné. Úponky větvené ve 2-4 ramena. Květy 5četné se srostlým kalichem a korunou. Samčí květy v dlouze stopkatých mnohokvětých vrcholcích, tyčinek 1-5, srostlé v sloupek (synandrium), prašníky hlavovitě nahloučené, esovitě prohnuté. Samičí květy ve stopkatých hlávkách s (1-)3-10(-15) květy, v úžlabí téhož listu jako samčí květenství, staminodia chybějí; semeník lahvičovitý, jednopouzdrý, s jedním vajíčkem; čnělka dlouhá. Plody bobule, suché, štětinaté a chlupaté, vzácně lysé. Semeno jedno. — Asi 35 druhů, převážně v Americe, méně na Tichomořských ostrovech a v Austrálii. — Entomogam.

1. *Sicyos angulata* L. — libenka hranatá

Tab. 101/1

Sicyos angulata LINNAEUS Sp. Pl. 1013, 1753.

EXSİKÁTÝ: Extra fines: Fl. Exs. Austro-Hung., no 2051. — Fl. Rom. Exs., no 684 et 684b. — HAYEK Fl. Stř. Exs., no 1261. — Herb. Fl. Reipubl. Sov. Ucr., no 188. — SCHULTZ Herb. Norm., no 1358.

Rostliny drsně štětinatě chlupaté. Lodyhy 1-6 m dl., větvené. Listy (3-)5úhelníkovité až dlanitolaločné, na bázi uřaté až srdčité, 5-12(-15) cm dl., řídce a mělce zubaté, rohy nebo laloky špičaté, na líci roztroušeně chlupaté, na rubu olýsalé až lysé. Samčí květy 6-10(-12) mm v průměru, žlutavě bílé se zelenými žilkami; kalich široce zvonkovitý až nálevkovitý, zuby šídlovité; koruna kolovitá. Samičí květy menší, 4-6 mm v průměru, žlutavě zelené; koruna kolovitá. Plody vejcovité, zploštělé, na bázi zaokrouhlené, na vrcholu špičaté, (9-)12-15(-20) mm dl., 6-8 mm šir., zelené, kožovité až dřevnaté, dlouze štětinaté a krátce vlnatě chlupaté nebo až lysé. Semena sféroidní až vejcovitá, zploštělá, 6-12 mm dl., hnědá. VII-IX. Tf.

$2n = 24$ (extra fines)

Variabilita: Proměnlivá ve velikosti rostlin, velikosti a tvaru listů a v odění plodů.

Ekologie a cenologie: Rumiště, křoviny, ploty. Nejčastěji ve společenstvech svazů *Galio-Alliarion* a *Arction lappae*.

Rozšíření v ČR: Vzácně se pěstuje v zahrádkách a zplaňuje v teplejších územích od planárního do suprakolinního stupně. — Mapy: SLAVÍK FKS 1986: 181.

T: 3. Podkruš. pán. (Teplíce), 10. Praž. ploš. (Praha), 11. Stř. Pol. (Poděbradsko), 12. Dol. Pojiz. (Mladá Boleslav; Záměstí; Nové Benátky; Hrušov), 14. Cídl. pán. (Třesovice u Nechanic), 15. Vých. Pol., 16. Znoj.-brn. pah. (Brno), 21. Haná (Kroměříž; Olomouc). — M: 31. Plz. pah. (Plzeň; Rokycany), 38. Bud. pán. (České Budějovice), 39. Třeboň. pán. (Lomnice nad Lužnicí; Třeboň), 52. Ral.-bez. tab. (Bezděz), 53. Podješ. (Česká Lípa), 62. Litomyš. pán. (Litomyšl; Sloupnice; Radhoš u Vysokého Mýta), 74. Slez. pah. (Hlučínsko).

Celkové rozšíření: Původní v Severní Americe. V Evropě zdomácnělá (Ukrajina) nebo zplanělá, v s. částech stř. Evropy pouze přechodně. V Asii a Austrálii zavlečená.

Význam: Velmi vzácně se pěstuje v zahradách jako okrasná rostlina ke krytí plotů.

Poznámka k čeledi *Cucurbitaceae*: Kromě častých viróz a řady bakterióz napadají u nás tykvovitě rostliny i mnohé houbové choroby. Od r. 1985 se v ČR vyskytuje téměř každoročně nebezpečná peronospora okurková — *Pseudoperonospora cubensis* (BERK. et CURT.) ROSTOWZEW. Je to houba původně subtropů Severní Ameriky, dnes je však rozšířena v meridionálních až tropických pásmech Země. Existuje řada specializovaných typů s rozdílnými hostitelskými okruhy druhů; v ČR se vyskytuje pouze typ na okurkách a cukrových melounech. Na listech se tvoří žlutavé skvrny ohraničené žilnatinou, na rubu s šedavým povlakem sporangioforů, skvrny se pomnožují, až jsou zachváceny téměř všechny listy v porostech a rychle nekrotizují. Podle doby napadení je nutné ošetření fungicidy nebo rychlá sklizeň okurek. Obecně rozšířená jsou okurková padlí *Erysiphe cichoriacearum* DC. (incl. *E. polyphaga* HAMMARL.) a *Sphaerotheca fuliginea* (SCHLECHTEND.: FR.) POLLACCI, pokrývající bílým epifytickým myceliem s konidiiemi všechny zelené části tykvovitých zelenin, které vypadají jakoby pomoučené.

Tab. 101: 1 *Sicyos angulata*. – 2 *Thladiantha dubia*, samčí rostlina, 2a - samičí květ, 2b - plod. – 3 *Echinocystis lobata*.

440 *Thladiantha* / *Ecbalium*

